

Skoletoiletter 2009

- 'der burde seriøst blive gjort noget ved det'

Børnerådet

Skoletoiletter 2009

- 'der burde seriøst blive gjort noget ved det'

Børnerådet

Skoletøilletter 2009

- 'der burde seriøst blive gjort noget ved det'

Redaktion

Lene Ravn Holst, Dansk Center for Undervisningsmiljø.
Søren Gade Hansen, Børnerådets sekretariat.

Tekst og analyse

Anne-Julie Boesen Pedersen,
Børnerådets sekretariat.

Kvalitative interview

Anne-Julie Boesen Pedersen,
Børnerådets sekretariat.

Udgiver

Børnerådet
Vesterbrogade 35 A
1620 København V
Tlf. 33 78 33 00

Grafisk design:

Oktan, Peter Waldorph

Tryk:

Velfærdsministeriet

ISBN: 87-90946-48-0

I. oplag april 2009
300 eksemplarer

Rapporten kan downloades
eller bestilles via www.brd.dk.
Rapporten er gratis. Dog betales
ved forsendelse et ekspeditions-
gebyr på 25 kr., og porto hvis
forsendelsen overstiger 16,50 kr.

Indhold

Forord / 5

Sammenfatning / 7

Introduktion til undersøgelsen / 9

Indledning / 11

Skolens fysiske rammer generelt / 13

Skolens toiletter / 15

Antal og udseende / 15

Er det i orden? / 20

Bruges toiletterne eller holder man sig? / 22

Forslag til forbedringer / 24

Elevernes egen adfærd / 26

Metodeappendiks / 29

Forord

De fysiske rammer i grundskolen skal være ordentlige. Man påvirkes af sine omgivelser, og da den faglige indlæring og en stor del af børns hverdagsliv foregår i skolen, er det væsentligt, at rammerne her er gode.

Med denne undersøgelse har Børnerådet ønsket at få et større indblik i skolernes toiletforhold set ud fra børnenes perspektiv. Hvordan oplever børnene skoletoiletternes tilstand, og synes de, at forholdene er i orden? Hvordan lyder børnenes forslag til forbedringer af skoletoiletterne, og har de selv et ansvar for toiletternes udseende?

Baggrunden for undersøgelsen er den omfattende kritik, der ofte rettes mod nedslidte skoler og særligt forholdene på skoletoiletterne – og i denne rapport slås det fast, at kritikken er berettiget.

Børnene fortæller os, at der i mange tilfælde er tale om helt urimelige tilstande. En stor del af børnene undlader helt at bruge skolens toiletter og går i stedet og holder sig hele dagen. Det er naturligvis uacceptabelt at byde eleverne sådanne forhold, der udover de sundhedsmæssige konsekvenser medvirker til at forringe koncentration og indlæring.

Ikke kun almindelig anstændighed byder os at sørge for rimelige fysiske forhold på vores børns skoler; børnene har ret til et ordentligt undervisningsmiljø.

Tak for godt samarbejde til Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, som denne undersøgelse er lavet i fællesskab med. Og en stor tak skal rettes til alle de børn, som via deres deltagelse har gjort denne undersøgelse mulig.

Charlotte Guldborg
Børnerådets formand

Sammenfatning

Skolens fysiske rammer generelt

To ud af tre elever (66 pct.) oplever, at skolens fysiske rammer ikke er særlig tilfredsstillende, og tre ud af ti synes meget utilfredse (29 pct. svarer 'i begrænset grad' eller 'slet ikke' til spørgsmålet 'Oplever du, at skolens fysiske rammer er i orden?').

Knap halvdelen af eleverne (47 pct.) oplever med tanke på de fysiske rammer ikke skolen som et rart sted at være, i hvert fald kun nogle gange eller mere sjældent.

Skolens toiletter

Antal og udseende

Mere end hver tredje oplever, at skolen har brug for flere toiletter: Spurgt til om antallet af toiletter på skolen er stort nok, svarer 35 pct. nej, 51 pct. ja og de resterende 14 pct. svarer ved ikke.

Om toiletternes tilstand og udseende viser resultater fra spørgeskemaundersøgelsen:

- Fire ud af ti (41 pct.) oplever, at toiletterne sjældent eller aldrig er rene
- Mere end halvdelen (56 pct.) synes, at toiletterne altid eller ofte er ulækre
- Knap to ud af tre (62 pct.) synes altid eller ofte, at der lugter dårligt på skolens toiletter
- Knap halvdelen (49 pct.) svarer, at der altid eller ofte ligger vand, papir eller urin på gulvet
- 44 pct. svarer, at der altid eller ofte mangler sæbe eller håndklæder på skolens toiletter
- Hver fjerde (24 pct.) oplever, at der altid eller ofte mangler toiletpapir
- Hver fjerde (24 pct.) oplever, at der altid eller ofte er problemer med at lukke eller låse dørene på skolens toiletter
- Og knap tre ud af ti (29 pct.) svarer, at de altid eller ofte ikke kan være i fred på skolens toiletter

Det er altså anselige andele, der beretter om problematiske eller urenlige forhold, og drengetoiletterne synes særlig ramt; Drengene finder oftere end pigerne, at toiletterne: ikke er rene, at de er ulækre, og at der ligger vand, urin og papir på gulvet.

De interviewede elever beretter ligeledes om skoletoaletter, der lugter dårligt, som er placeret udenfor, som kun har koldt vandshaner og lignende.

Elevernes beskrivelser¹ fortæller også om ret så uhumske forhold på skolernes toiletter, herunder at de er beskidte, det flyder på gulvet, der mangler sæbe og papir, der lugter, der er tis og lort ud over det hele, de er smadrede, ulækre og klamme.

¹ Fra skrivevariable i spørgeskemaundersøgelsen

Er det i orden?

60 pct. svarer nej til spørgsmålet 'synes du, at det er i orden, at skolens toiletter ser ud, som de gør? Det virker som om, eleverne har et ret så lavt forventningsniveau, når det kommer til skolens toiletforhold, hvilket kan hænge sammen med at eleverne har vænnet sig til forholdene, at de har set 'skræmmekampagner' om toiletforholdene på andre skoler, eller at skolens tilstand på andre områder er endnu værre.

Bruges toiletterne eller holder man sig?

En væsentlig andel, nemlig hver tredje (33 pct.), svarer, at toiletternes tilstand betyder, at de altid eller ofte går og holder sig, og hver fjerde svarer, at det sker nogle gange. Det er særligt pigerne, der går og holder sig i stedet for at benytte toilettet.

Tre ud af ti elever (30 pct.) svarer, at dét, at de ikke vil benytte skolens toiletter, men i stedet går og holder sig, betyder, at de nogle gange eller oftere har koncentrationsbesvær i timerne. Af samme årsag oplever omtrent hver sjette elev (16 pct.) problemer med at holde sig.

Forslag til forbedringer

De interviewede elever foreslår, at man sætter ind over for lugten, at der kommer varmt vand til at vaske hænder i, koldt vandshaner til drikkedunke og noget nyt på væggene. Fra spørgeskemaundersøgelsen lyder forslagene på forbedring af de fysiske forhold i form af fx interiør, udstyr, antal, bedre lugt og rengøring ønskes, men også større ansvarstagen fra elevernes side efterlyses.

Elevernes egen adfærd

Til spørgsmålet 'Er du selv med til at holde skolens toiletter rene og pæne?' svarer mere end en tredjedel af eleverne (36 pct.) sjældent eller aldrig. Sammenlignet med drengene svarer pigerne, at de oftere er med til at holde toiletterne pæne og rene. At eleverne selv spiller en rolle i forhold til toiletternes tilstand ses også ved, at halvdelen betragter elevernes egen adfærd som den væsentligste forbedringsmulighed. Der er dog også mange, der mener, at mere rengøring og reovering kan hjælpe på forholdene. Det ene udelukker selvfølgelig ikke det andet, og nogle af de interviewede elever fortæller, at pæne forhold er en vigtig forudsætning for at eleverne ændrer adfærd.

Alt i alt viser undersøgelsen, at rigtig mange skoleelever i 7. klasse oplever stærkt utilfredsstillende toiletforhold i skolehverdagen. Forhold der bevirker, at en alt for stor andel undlader at bruge toiletterne, og i stedet går og holder sig. Generelt ser det ud til, at det er meget fornuftige krav, som eleverne stiller til skolers toiletforhold, og ligeledes forekommer deres forventninger til skoletoiletterne langt fra urimelige, men tværtimod meget lave. Blandt elevernes forslag til forbedringer af forholdene er der mange rimelige og gode idéer at hente.

Introduktion til undersøgelsen

Denne rapport bygger på en spørgeskemaundersøgelse i Børnerådets Børne- og Ungepanel, som på tidspunktet for undersøgelsen, primo 2009, bestod af 1168 elever fra 7. klasse. Resultaterne fra undersøgelsen er suppleret og uddybet via interview med otte elever fra 7. klasse på to forskellige skoler. Se i øvrigt metodeappendiks.

Den kvalitative undersøgelse

Interview

- Skole 1 Fokusgruppeinterview med Laura og Anna.²
Fokusgruppeinterview med Tobias og Mathias.
- Skole 2 Fokusgruppeinterview med Emilie, Emma, Christoffer og Alfred.

Baggrundsoplysninger fra den kvantitative undersøgelse

Køn: 54 pct. piger og 46 pct. drenge.

Alder: Den typiske alder for respondenterne er 13 år: 80 pct. er 13 år på undersøgelsestidspunktet, 19 pct. er 14 år og de resterende 2 pct. er henholdsvis 12 år og 15 år.

Etnicitet: Elevernes etniske baggrund er spurgt til via spørgsmål om det mest talte sprog i hjemmet³. 92 pct. svarer dansk, mens 8 pct. angiver et andet sprog.

Familietype: 84 pct. bor sammen med søskende (dækker både over hel og halv-søskende, 28 pct. bor sammen med ældre søskende, 36 pct. med yngre søskende, og 21 pct. bor sammen med både ældre og yngre søskende), 10 pct. har søskende, men bor ikke sammen med dem. De resterende 6 pct. har ingen søskende. Langt de fleste bor sammen med begge deres forældre, enten hele tiden (68 pct.) eller skiftevis (12 pct.). 9 pct. bor sammen med enten deres far eller mor, som bor alene, og ligeledes 9 pct. bor hos den ene af sine forældre, hvor denne bor sammen med en kæreste eller ægtefælle. En enkelt procent bor i andre familietyper (plejefamilier, institution eller hos bedsteforældre).

² De interviewede elever optræder i rapporten med fiktive navne.

³ Der findes ikke hverken en entydig definition eller operationalisering af begrebet etnicitet. I denne undersøgelse er det valgt, at følge en ofte benyttet måde at operationalisere etnicitet på, nemlig via typiske sprog i hjemmet. Det kan bemærkes, at det ikke er muligt at følge Danmarks Statistiks afgrænsning af begrebet, da dette indebærer spørgsmål om forældrenes fødeland og statsborgerskab, hvilket ikke er muligt for børn i den pågældende aldersgruppe at svare på. Se i øvrigt metodeappendiks.

Indledning

Denne undersøgelse handler om skolernes toiletforhold, herunder elevernes oplevelse af toiletternes tilstand og udseende, brugen af toiletterne samt elevernes ændringsforslag.

Skolernes toiletfaciliteter har ofte været til debat på grund af åbenlyst elendige og urimelige tilstande. I medierne er forholdene på skolens toiletter ofte blevet fremstillet, og ligeledes på politisk niveau er der fokus på emnet, særligt i forbindelse med økonomiske forhandlinger. Også Danske Skoleelever har taget emnet op i deres politiske udspil fra 2007. Danske Skoleelever foreslår her en lovgivning, som blandt andet skal sikre *'At der på skolerne findes toiletfaciliteter og lignende, som eleverne har lyst til at bruge og som ikke truer elevernes helbred'*.

Rettes blikket mod børns rettigheder på dette område, finder man, at den danske arbejdsmiljølov omfatter arbejde, som udføres for en arbejdsgiver (jf. § 2), og dermed ikke eleverne i skolen. En start til at ændre dette kom i 2001 med indførelsen af Lov om undervisningsmiljø, som sikrer, at *'Elever, studerende og andre deltagere i offentlig og privat undervisning har ret til et godt undervisningsmiljø, således at undervisningen kan foregå sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarligt. Undervisningsmiljøet på skoler og uddannelsesinstitutioner (uddannelsessteder) skal fremme deltagernes muligheder for udvikling og læring og omfatter derfor også uddannelsesstedets psykiske og æstetiske miljø'* (§ 1). Via Undervisningsmiljøloven stilles der krav om, at alle skoler skal udarbejde en skriftlig undervisningsmiljøvurdering mindst hvert tredje år, og eleverne har her en ret til at blive inddraget i arbejdet for miljøet. Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, rådgiver og vejleder skolerne med hensyn til efterlevelse af lovens krav (se også www.dcum.dk). Elevernes rettigheder i forhold til de fysiske forhold i undervisningsmiljøet er også omfattet af FN's Børnekonvention (Artikel 18, 28 og 29).

Skolens fysiske rammer generelt

For at få et mere overordnet billede af skolens fysiske rammer, har vi i spørgeskemaundersøgelsen spurgt eleverne til dette.

TABEL 1. Oplever du, at skolens fysiske rammer er i orden (fx lokalernes indretning, pladsforhold, indeklima, lyd- og lysforhold, udstyr og rengøring)?

I meget høj grad	I høj grad	I nogen grad	I begrænset grad	Slet ikke
9 %	25 %	37 %	18 %	11 %

Svarene viser, at to ud af tre⁴ elever ikke finder skolens fysiske rammer særlig tilfredsstillende, og tre ud af ti⁵ synes meget utilfredse. Da de fysiske omgivelser også indvirker på ens velbefindende, har vi spurgt eleverne til sammenhængen mellem skolens fysiske rammer og skolen som et rart sted at være.

TABEL 2. Når du tænker på skolens fysiske rammer eller tilstand og udseende, synes du så, at skolen er et rart sted at være?

Altid	Ofte	Nogle gange	Sjældent	Aldrig
15 %	39 %	31 %	10 %	6 %

Knap halvdelen af eleverne oplever med tanke på de fysiske rammer ikke skolen som et rart sted at være, i hvert fald kun nogle gange eller mere sjældent. Disse tal giver anledning til at påpege de fysiske omgivelseres indvirkning på elevernes trivsel samt elevernes ret til ordentlige fysiske forhold i deres undervisningsmiljø.

⁴ 66 pct. svarer 'i nogen grad', 'i begrænset grad' eller 'slet ikke'.

⁵ 29 pct. svarer 'i begrænset grad' eller 'slet ikke'.

Skolens toiletter

Antal og udseende

For at få et billede af hvordan forholdene er på skolens toiletter, er eleverne i spørgeskemaundersøgelsen spurgt til forskellige aspekter af skolens toiletforhold. Spurgt til om antallet af toiletter på skolen er stort nok, svarer 51 pct. ja, 35 pct. nej og de resterende 14 pct. svarer ved ikke. Mere end hver tredje oplever altså, at skolen har brug for flere toiletter.

Toiletternes tilstand er eleverne også blevet spurgt til:

TABEL 3. *Hvor ofte har du, mens du har gået i 7. klasse oplevet, at:*

	Altid	Ofte	Nogle gange	Sjældent	Aldrig
- skolens toiletter er rene?	12 %	26 %	21 %	26 %	15 %
- skolens toiletter er ulækre?	27 %	29 %	19 %	19 %	7 %
- der lugter dårligt på skolens toiletter?	35 %	27 %	23 %	12 %	4 %
- der ligger vand, papir eller urin på gulvet på skolens toiletter?	21 %	28 %	23 %	19 %	9 %
- der mangler sæbe eller håndklæder på skolens toiletter?	21 %	23 %	25 %	16 %	15 %
- der mangler toiletpapir på skolens toiletter?	9 %	15 %	28 %	29 %	19 %
- der er problemer med at lukke eller låse dørene på skolens toiletter?	11 %	13 %	18 %	25 %	34 %
- du ikke kan være i fred på skolens toiletter?	16 %	13 %	16 %	24 %	31 %

Svarene viser fx, at fire ud af ti (41 pct.) sjældent eller aldrig finder toiletterne rene, at mere end halvdelen (56 pct.) altid eller ofte oplever, at toiletterne er ulækre, at knap to ud af tre (62 pct.) synes, der altid eller ofte lugter dårligt, at knap halvdelen (49 pct.) fortæller, at der altid eller ofte ligger vand, papir eller urin på gulvet, ligesom også næsten halvdelen (44 pct.) svarer, at der altid eller ofte mangler håndklæder eller sæbe. Et tilsvarende resultat ses i en undersøgelse af toiletforholdene på de svenske skoler, hvor 38 pct. svarer, at der sjældent eller aldrig er sæbe og håndklæder på toiletterne (Vill man gå på toa ligger man illa till. Barnombudsmannen rapporterar br2006:01).

Færre, men fortsat store andele, svarer, at der altid eller ofte mangler toiletpapir (24 pct.), er problemer med at lukke dørene (24 pct.), og mangler mulighed for at være i fred på skolens toiletter (29 pct.). Det er altså anseelige andele, der beretter om problematiske eller urenlige forhold, og drengetoiletterne⁶ synes særligt ramt: Der er flere drenge end piger, som svarer,

⁶ På mange skoler er der en opdeling i pige- og drengetoiletter, og derfor er det sandsynligt, at de listede kønsforskelle ikke er et spørgsmål om, at drenge har en anden tærskel med hensyn til renhed mv. på skolens toiletter, men nærmere at forskellene skyldes opdelingen i pige- og drengetoiletter.

at toiletterne ikke så ofte er rene, at de hyppigt er ulækre, og at der tit ligger vand, urin og papir på gulvet. Et lignende resultat – at det er drenge, der oftest oplever urenlige tilstande på skolens toiletter – ses i en undersøgelse foretaget af Sundhedsstyrelsen i 2008 (Undersøgelse af 11-15-åriges livsstil og sundhedsvaner 1997 – 2006).

De mest problematiske forhold på skoletoiletterne synes særligt at findes på generelt nedslidte skoler. Sammenligninger viser, at elevernes vurderinger af toiletforholdene hænger sammen med deres vurdering af de fysiske rammer på skolen generelt; de elever, der ikke finder de fysiske forhold på skolen særlig tilfredsstillende (jf. tabel 1), svarer i større omfang end de øvrige elever, at toiletterne hyppigt er ulækre, lugter dårligt, at der tit ligger vand, papir mv. på gulvet. Sammenhængen gælder for alle parametrene i tabel 3.

Resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen, der viser problematiske og urenlige forhold på skolens toiletter, genkendes af de interviewede elever. Disse fortæller om **dårlig lugt og beskidt udseende:**

Laura: *Der lugter, og der er beskidt og sådan*

Interviewer: *Hvordan det?*

Laura: *Støv og gamle ting over det hele.*

Interviewer: *Så der er ikke gjort ordentligt rent?*

Laura: *Nja, det ved jeg ikke. Det er også bare sådan der ser ud i det hele taget. Der ser bare beskidt ud.*

Der er ingen udsugning:

Anna: *Og man vasker hænder, når man kommer ud, så der kommer heller ikke til at lugte en lille smule af sæbe. Og der er heller ikke udsugning.*

De er ulækre og stinker af røg:

Christoffer: *Altså, dem vi bruger her i den gamle bygning, jeg synes, de er ulækre og stinker af røg og sådan.*

Interviewer: *Der lugter af røg?*

Christoffer: *Ja, og der ligger altid cigaretter i den der, man kan tisse i.*

Der er iskoldt vand og spindelvæv:

Emma: *Nogle af skolens toiletter har faktisk lige været under renovation. Der er blevet sat sådan nogle båse op, men det er ikke fordi, der er blevet meget mere lækkert derinde. Altså, der er ikke varme, og det er iskoldt vand, og der er ret klamt derinde med spindelvæv og edderkopper og sådan.*

Tobias: *Noget der også er, det er de der vandhaner. Det er sådan nogle, man trykker på. Og det er kun koldt vand, der kan komme ud for det første. Det er meget fint, hvis man bare skal have noget at drikke, men man kan ikke vaske hænder ordentligt. (...) de der hvor der kun kommer en lille smule ud.*

De er placeret udenfor og er kolde:

Alfred: Det er rigtig irriterende, at vi skal udenfor. De er klamme og kolde og sådan.

Der mangler papir, sæbe, håndklæder og skraldespande:

Emma: Ja, det er også tit, at der ikke er mere papir i automaterne.

Emilie: Ja, og så er der ikke skraldespande nogen gange. Så ligger der papir i håndvasken.

Emma: Ja, eller bind.

[...]

Emma: Og på pigernes ligger der tit et bind eller en tampon nede i toilettet, fordi der ikke er de der små poser. Og så stopper toiletterne jo bare ik'.

Christoffer: Jeg oplever også, når jeg er dernede, så er der ingen sæbe og heller ingen servietter. Så står man der med helt våde hænder og må tørre af i trøjen. Det er ikke lige det fedeste.

Man kan kigge ind:

Emilie: Altså, vi vil helst over i den anden side, dér hvor man ikke kan kigge. (...). Man føler sig ikke speciel sikker. Det er bare sådan hurtigt, hurtigt, hurtigt og så skal man bare ud.

De er ulækre og smadrede:

Alfred: Ja, de er rigtig ulækre. Ret tit er der er heller ikke sæbe, og toiletbrætterne er vildt smadrede.

Tobias: Ja, men altså der er huller i loftet, og den der holder til toiletpapiret er smadret.

Alfred: Der er meget hærværk på dem. Der er skrevet meget og smadret ting. Det er nogle af de store, så keder de sig måske, og så går de ned og smadrer et eller andet.

Alfred: Og nogle gange er der pis på brættet.

Emilie: Og der er skidt på brættet og nogle gange tisset i skraldespanden.

Alfred: Ja, for nyligt var der én der havde skidt på brættet, og så bare ladet det ligge.

Christoffer: Det er total ulækkert.

I spørgeskemaundersøgelsen havde eleverne også mulighed for at give en beskrivelse af toiletforholdene på deres skole. Eleverne havde et skrivefelt til rådighed, og deres besvarelser giver et omfangsrigt billede af forholdene. De nedenstående citater er et udpluk af i alt ca. 550 beskrivelser.

Nogle beretter om fine eller rimelige forhold:

- de er altid flotte og rene
- de er farverige
- de er fine. De er okay
- de er rene og pæne, fordi vi har næsten lige fået nye toiletter

- de er hvide, der er nogle gange lidt tis på, men det er ikke så galt
- der kunne godt være lidt mere mode i det men de er vel fine nok

Men langt de fleste besvarelser giver et billede af toiletforhold, hvor der er plads til forbedringer – og det gælder både lugt, rengøring, rummets størrelse, lys, mulighed for privathed, døre der ikke virker, overtegnede vægge, at efterlade toilettet pænt og rent efter brug, at ramme spanden til papir, og i det hele taget at bruge toilettet og ikke håndvask, spand eller væggene:

Der mangler lys, sæbe, papir og håndklæder:

- ingen vinduer, rimelig mørkt. Der er skrevet på døren med tusch, lidt lille, for det meste vand/tis på gulvet
- der mangler toiletpapir og der lugter af pis og lort
- der er næsten aldrig sæbe. Der er aldrig papir til at tørre hænderne med osv.
- det er to pigetoiletter der er et lille indelukket rum med næsten ingen lys & så lugter der! -ad! men så til det rum hører der to toiletter (de eneste pigetoiletter) der er klamt, ligger tit tis og andet i toilettet! De to toiletter er også indelukkede mørke rum!
- de lugter og der er ikke særlig tit håndklæder og sæbe

Kolde toiletter og koldt vand:

- grimme, gamle, vandet er skide koldt, beskidte og lugtende!
- koldt vand og lugter - det er nok det værste
- grimme der er tit noget ulækkert nede i kummen. Nogle er udenfor og kolde. Der ligger tis og papir over det hele

Det flyder på gulvet:

- der er tit vådt på gulvene det er lidt ulækkert at være der og så lugter de
- der er pis på gulvet og toiletpapir på gulvet, vaskene er beskidte der er ikke sæbe og håndklæder
- klamme, der er næsten altid pis, papir eller lign. på gulvet, dørene kan låses op ude fra hvis man har en nøgle, der er næsten aldrig sæbe, og der er skrevet alt muligt over alt.
- de er ikke særlig gode, der ligger tit urin på gulvet, og håndklæderne bliver aldrig vasket
- der er pis ud over det hele, skraldespanden sidder løst, der stinker. Vandhanen drypper, og nogle gange kan man ikke låse døren. Og der er nogen som der glemmer at trække ud

Beskidt og ikke gjort ordentligt rent:

- beskidte rimelig tit, der er tit poo poo på siderne i toilettet
- de er for det meste fine nok men jeg vil bruge mit eget fordi jeg syntes det er ulækkert når der er så mange som har brugt dem og de så bliver gjort rent så sjældent i forhold til
- der er møg beskidt og der lugter. Der er mørkt. Der burde seriøst blive gjort noget ved det
- der er tit beskidt og mangler papir og der bli'r sjældent gjort rent. Og masser af graffiti

Der er tegnet på væggene:

- der er skrevet alle steder på dem og så lugter de meget og der ligger tit vand på gulvet
- der er tegnet meget på væggene, og de er ulækre. Det er svært og beskrive hvordan de ser ud
- grimme, ulækre, der står skrevet meget med tusser og, el. blyanter & ødelagt
- der er graffiti over alt, ødelagte toiletter, brændte vægge og skrift OVER alt!

Mangel på private forhold:

- de er meget små. Altså vi har dem tæt på os, som vi plejer at besøge flere mand af gange. Men de ligger så tæt på alle andre, så man føler sig helt pinligt berørt! de andre er store nok, men det er 2 ud af 5 der virker, som man ikke bliver låst inde !
- de er meget mørke, dørene er gået i stykker så der er stor mulighed for at kunne låse døren op mens en anden er på toilettet
- der er alt for meget genlyd og der er ikke noget håndkæde, sjældent sæbe og en dør man kan låse op inde fra
- 2 af toiletterne kan man ikke åbne, 3 af toiletterne kan man ikke låse, og de er KLAMME !!
- de er meget små og døren er svær at lukke og dreje nøglen der lugter og det er ikke rart for man kan høre de andre uden for wc
- der er nogle steder man kan kigge ind under

Der lugter:

- de er meget grimme og lugter og der er folk som har røget i toiletter og der er tegnet på væggene og døre er lidt ødelagt
- altså der er en meget fæl lugt dernede (konstant) og så ligger der tit toiletpapir på gulvet, og der er graffiti over det hele, og der ligger alt for tit urin på gulvet.
- klamme og de stinker ret meget af pis
- klamme og der lugter så man har ikke lyst til at komme der
- de er klamme og de stinker rigtig meget. Der ligger næsten altid vådt papir og tis på gulvet. Man kan dø af den lugt

Tis og lort alle steder:

- de ligner lort og der lugter af lort og urin
- der er lort på væggene og pis på gulvet
- de er ulækre der ligger altid lort og tis over alt
- de meget små og så ligger der meget papir på gulvet og i vasken. Og nogle gange når vi om morgenen kommer ligger der lort op i vasken. Så tegner de også meget på væggene og limer billeder. Og der er ikke sæbe til stede. Og låsene kan gå op hvis man stikker en nøgle i nøglehullet.
- en stor fed mødding med lort op af væggene og pis på gulvet og vådt papir i loftet, menstruationsbind i håndvasken du kan ligeså godt skide sammen med grisene og bussemænd på spejlet og hvis folk har blodnæse så syntes at er sjovt at sprøjte ud over spejlet. Dejlige toiletter ik :(

De er ulækre og de er bare klamme:

- de er grimme, ulækre, der ligger altid noget på gulvet, der stinker også altid, og på nogle af toiletterne er der mug
- de er ulækre, og der ligger vand på gulvet og papir og tis på brættet
- bogstaveligtalt "pisse" klamme... der er pis/tis i skraldespanden og der er tegnet hen over væggene
- de er bare klamme
- klamme på grund af tis på brættet, klam vask, klamt gulv + klamme vægge
- klamme og de lugter af pis og nogle gange er der tis på gulvet og tis på brættet. Toiletterne er de klammeste i verden der er for mange der tisser på gulvet og laver lort i skraldespanden
- de er sindssygt vample!! :S
- de er klamme og der er lort op af kanten som har været der over et år og der er aldrig sæbe
- de er lidt klamme og der er tit pis og papir på gulvet ved nogle af toiletterne og jeg har også oplevet at der er lort på gulvet
- jeg kom der ud der lå en lort på toiletbrættet og der hang brugte bind på væggen DE ER PISSE KLAMME

Så klamme at de ikke bruges:

- de er rigtige ulækre, jeg vil i hvert fald ikke bruge dem, kun hvis det er så'n jeg skal brække mig, de er ikke pæne, der stinker af pis overalt
- der er 1 toilet og nogle steder 2. Mange gange er der ret klamt, nogle gange er der lort på væggene. Men jeg er ikke så tit ude på toilettet fordi jeg synes det er ulækkert.
- der lugter helt vildt af urin og lort rent ud sagt. de er meget små. Jeg bruger dem aldrig fordi de er så klamme
- har aldrig rigtigt været derude, da jeg frastødes af toiletter på skolen

Nogle beskriver altså rene og pæne toiletter, men det samlede billede må siges at vidne om ret så uhumske forhold på skolens toiletter – forhold der divergerer med børns ret til et godt fysisk undervisningsmiljø.

Er det i orden?

At der i elevernes optik ikke er tale om tilfredsstillende forhold, bekræftes også af, at 60 pct. svarer nej til spørgsmålet 'synes du, at det er i orden, at skolens toiletter ser ud, som de gør?'⁷. Disse elever – der svarer, at de ikke synes, at det er i orden, at skolens toiletter ser ud, som de gør – oplever samtidig ringere forhold på skolens toiletter sammenlignet med de øvrige⁸.

⁷ De resterende 40 pct. svarer ja. Et tilsvarende resultat finder Dansk Center for Undervisningsmiljø, jf. Elevernes syn på undervisningsmiljøet i grundskolen – Landsresultater fra Termometeret i 2007-2008.

⁸ En sammenligning viser, at de elever, der svarer nej til, at det er i orden, at skolens toiletter ser ud som de gør, mindre ofte finder skolens toiletter rene, og svarer at de oftere: er ulækre, lugter dårligt, ligger vand, papir eller urin på gulvet, mangler sæbe eller håndklæder, mangler toiletpapir, problemer med at lukke eller låse dørene og at man ikke kan være i fred (alle spørgsmål fra tabel 3).

I forhold til om det er i orden, at toiletterne ser ud som de gør, er elevernes forventningsniveau bemærkelsesværdigt. På en af de besøgte skoler er der ikke udluftning på toilettet, men lugten er jo ikke uudholdeligt, fortæller Tobias: *Altså, dem der er indenfor, de er ok. Altså, der lugter jo lidt, men jeg synes ikke, at det er sådan, at man ikke kan holde det ud.* Et par af pigerne fortæller også, at der ikke er problemer med at kunne være i fred på toiletterne samtidig med, at de fortæller, at dørene ofte låses op:

Interviewer: *Kan man være i fred på toiletterne?*

Laura: *Altså, der er tit nogen, der sådan går hen og låser ens dør op. Det, synes jeg, er sådan lidt irriterende. (...) Men man kan være fint i fred, ik'?*

Anna: *Jo, det er ikke slemt.*

Interviewer: *På nær at der er nogen, der låser op?*

Laura: *Ja, så må man selv sidde og holde døren. Det er sådan lidt irriterende.*

Et ret så lavt forventningsniveau ses også ved, at et par af de interviewede drenge giver beskrivelser af lugt, hærværk, elever der glemmer at skylle ud, udelukkende koldt vandshaner mv. samtidig med, at Mathias siger: *Nej, der er rimelig ordentligt på drengetoiletet.* Også beskrivelser fra spørgeskemaundersøgelsen viser, at eleverne tager til takke med ubekvemme toiletforhold. Fx beskriver en elev skolens toiletter: *De er metalliske, kolde, grå og ikke særlig rare at være på. Men de er da okay!*

At der ikke gives udtryk for høje forventninger til skolernes toiletforhold, kan blandt andet skyldes, at eleverne har vænnet sig til forholdene. Fx siger Laura: *Det er meget grimt, men man vænner sig jo til det.* At eleverne har vænnet sig til ringe forhold på skolens toiletter, synes ikke kun at angå et lavt forventningsniveau, men samtidig også brugen af toiletterne:

Tobias: *Jeg tror ikke rigtig, at der er mange over 5. klasse, der bruger toiletterne, altså til andet end at lave hærværk. Det tror jeg ikke.*

Mathias: *Men de er fine nok, og så kan man selv bestemme, om man vil bruge dem.*

Interviewer: *Er det ikke lidt mærkeligt, at der ikke er nogen over 5. klasse, der bruger dem?*

Mathias: *Jo, det ved jeg ikke. Jeg troede, at det var sådan på alle skoler. Altså, at man bare ikke gad bruge skolens toiletter.*

En anden del af forklaringen på de meget beskedne forventninger til toiletterne kan være viden om, hvor slemt det kan være. I spørgeskemaundersøgelsen ses besvarelser vedrørende beskrivelse af skolens toiletter såsom *'bedre end dem på andre skoler'*, og i et interview fortæller Mathias: *Altså når man ser de der skrækbilleder fra andre skoler, så synes jeg faktisk, at vores skoles toiletter er rigtig gode. Jeg synes faktisk ikke, at der er nogle problemer på denne her skole. Altså, der var på en periode, hvor der var et problem med at folk sked i vasken.*

Forklaringen på forventningerne og holdningerne til skolens toiletfaciliteter kan også hænge sammen med skolens tilstand på andre områder:

Interviewer: *Synes I, at det er i orden, at skolens toiletter ser ud, som de gør?*

Laura: *Altså, det kommer meget an på skolens budget. Der er andre ting, jeg synes der kommer i første række.*

Interviewer: *Hvad er det?*

Anna: *Få nye vinduer.*

Laura: *Ja, man må ikke sidde i vindueskarmen, fordi vinduerne kan falde ud. Det, synes jeg godt nok, er lidt grotesk ik'.*

På en anden skole giver de interviewede elever udtryk for, at det bestemt ikke er i orden, at toiletternes ser ud, som de gør, og her betragtes forbedring af skolens toiletter som første-prioritet – og som Emma siger: *Jeg synes også, at det er tyndt, at det er lærerne og de små, der får nye toiletter. Vi har ligeså gode rettigheder til at få et ordentligt toilet.*

Bruges toiletterne eller holder man sig?

Eleverne er også blevet spurgt til, om de benytter toiletterne, eller om de på grund af forholdene i stedet går og holder sig.

TABEL 4. *Betyder toiletternes tilstand og udseende, at du går og holder dig længe i stedet for at gå på toilettet, når du skal?*

Altid	Ofte	Nogle gange	Sjældent	Aldrig
16 %	17 %	25 %	18 %	24 %

En væsentlig andel, nemlig hver tredje, svarer, at toiletternes tilstand betyder, at de altid eller ofte går og holder sig, og hver fjerde svarer, at det sker nogle gange⁹. Det er særligt pigerne, der går og holder sig i stedet for at benytte toilettet, når de skal – som Laura indleder det ene interview med at sige: *Jeg vil godt have lov at sige, at man har ikke lyst til at gå derned.* Ikke så overraskende er det også særligt de elever, der oplever ringe forhold på skolens toiletter¹⁰, som i størst omfang svarer, at de på grund af toiletternes udseende går og holder sig.

⁹ En svensk undersøgelse viser, at eleverne i de svenske skoler også kender til at gå og holde sig i stedet for at benytte skolens toiletter: 11 pct. svarer altid, 10 pct. ofte og 20 pct. nogle gange til et spørgsmål, om de holder sig hele dagen i skolen, fordi de ikke bryder sig om at gå på skolens toiletter (Vill man gå på toa ligger man illa till. Barnombudsmannen rapporterar 2006). I sammenligningsøjemed skal man være opmærksom på, at der i den svenske undersøgelse spørges til 'hele dagen i skolen', mens der i denne undersøgelse spørges til 'holde sig længe'.

At eleverne undlader at bruge skolens toiletter fremgik også af deres besvarelser om toiletternes udseende ('så klamme at de ikke bruges', se s. 20), og de interviewede elever fortæller ligeledes:

Christoffer: Det er heller ikke specielt tit, at vi bruger dem. Når jeg lægger mærke til det, så bruger jeg dem nok en gang om ugen eller sådan noget.

Alfred: Nogle gange kan man da godt prøve at undgå det lidt.

Emma: Altså, hvis vi ikke kan komme til toiletterne derovre, så ... det er virkelig sidste mulighed, at vi tager dem, der er her, for de er altså ikke rare.

At eleverne går og holder sig i stedet for at benytte skolens toiletter kan have konsekvenser, både i form af koncentrationsbesvær, blærebetændelse og inkontinens. Et par af de interviewede piger kender godt til at holde sig, og spurgt til om det kan betyde koncentrationsbesvær svarer de:

Emma: Ja, helt klart.

Emilie: Det har jeg også prøvet rigtig mange gange, hvor jeg bare sad og var ved at koge over, fordi jeg bare ikke ville gå ned på toiletterne

Emilie fortæller også: Jeg har haft meget blærebetændelse, og tror også, at det har noget at gøre med, at jeg skal gå og holde mig. (...) Nogle gange er der nogen fra 9. klasse, der står og ryger, og så har jeg ikke særlig meget lyst til at gå derned alene og sådan noget. Så nogle gange når jeg kommer hjem, så vælter jeg bare ind på toilettet, fordi jeg bare har holdt mig hele dagen.

I spørgeskemaundersøgelsen er eleverne også blevet spurgt til konsekvenser af at gå og holde sig.

TABEL 5. Hvis du går og holder dig, fordi du ikke vil bruge skolens toiletter, har du så af den grund...

	Altid	Ofte	Nogle gange	Sjældent	Aldrig	Jeg holder mig ikke, men bruger skolens toiletter
- svært ved at koncentrere dig i timerne?	6 %	8 %	16 %	16 %	21 %	33 %
- problemer med at holde dig/ svært ved at styre, hvornår du skal på toilettet?	3 %	5 %	8 %	14 %	41 %	30 %

Tre ud af ti elever svarer, at dét, at de ikke vil benytte skolens toiletter, men i stedet går og holder sig, betyder, at de nogle gange eller oftere har koncentrationsbesvær i timerne. Af samme årsag oplever omtrent hver sjette elev problemer med at holde sig.

¹⁰ En sammenligning viser, at de elever, der oftest går og holder sig, samtidig svarer at de mindre ofte finder skolens toiletter rene, og at toiletterne oftere er ulækre, lugter dårligt, der ligger vand, papir eller urin på gulvet, mangler sæbe eller håndklæder, mangler toilettepapir, problemer med at lukke eller låse dørene, og at man ikke kan være i fred (alle spørgsmål fra tabel 3).

En anden årsag til, at eleverne skal holde sig i stedet for at gå på toilettet, er, at der i klassen kan være regler for, om man må gå på toilettet i timerne. Eleverne er i spørgeskemaundersøgelsen spurgt til dette, og 7 pct. svarer, at de har sådanne regler, 45 pct. svarer i nogle timer, 41 pct. svarer nej, og 7 pct. svarer ved ikke. Sammenlignet med at undgå toiletterne på grund af deres tilstand, er der her tale om et mere kortvarigt tidsrum, men en del elever oplever alligevel, at det giver problemer: Ud af de elever, der har svaret, at de i alle eller nogle af timerne har regler for at gå på toilettet, svarer 14 pct., at reglerne betyder, at de altid eller ofte oplever problemer med ikke at kunne komme på toilettet, når de skal, 20 pct. oplever det nogle gange, 25 pct. sjældent og 41 pct. aldrig.

Forslag til forbedringer

Vi har bedt eleverne om at komme med deres bud på, hvordan forholdene på skolens toiletter forbedres.

De interviewede elever foreslår, at man sætter ind over for lugten, at der kommer varmt vand til at vaske hænder i, koldtvandshaner til drikkedunke og noget nyt på væggene:

Laura: Jeg synes ikke, at der lugter så slemt. Men nogle gange når man kommer ind, så stinker der sindssyg meget af du ved nok. Det kunne være meget fedt, hvis der var – altså nu ved jeg ikke, om folk kan håndtere det – men man kan få de der ting, man trykker på, og så dufter der af det i stedet for. Det er i stedet for sådan noget udsugning. Jeg tror, at det er en billigere løsning, og jeg tror, at det ville være godt, hvis der var sådan noget. Men jeg ved ikke, folk ville måske bare trykke på den, indtil den var helt tom.

Anna: Så kunne det være de der sjove ting, man sætter nede i kummen med sådan noget sæbehalløj.

Tobias: Det er noget af det, de godt kunne lave bedre. Fx varmt vand og rigtige vandhaner. Ikke de der hvor der kun kommer en lille smule ud.

Mathias: Det kunne være rigtig fedt, hvis der kom sådan nogle haner med koldt vand til drikkedunkene.

Laura: Altså, jeg synes, at det er sådan lidt nederen, at toiletterne bare ser ud på den samme måde. Der hænger for eksempel nogle billeder, som børn har malet, og de har ligesom hængt der i 15 år eller sådan noget. Det kunne godt være lidt federe, hvis vi fik love at lave nogle flotte nye billeder. [...] Man kunne få dem til at se lidt mere indbydende ud, fordi det der er ikke særlig kønt. Jeg synes, at det kunne være fedt, hvis der kom nogle nye billeder.

I spørgeskemaundersøgelsen er eleverne også blevet bedt om at komme med forslag til, hvad de synes, der skal ændres ved skolens toiletter. Eleverne havde et skrivefelt til rådighed, og et udpluk af de i alt 550 besvarelser viser, at både forbedring af de fysiske forhold i form af fx interiør, udstyr, antal og rengøring ønskes, men også større ansvarstagen fra elevernes side er tiltrængt:

Bedre rengøring og bedre lugt:

- måske nogle større og en duft maskine så det ikke lugter så meget
- at de bliver rene og at der kommer et eller andet ind der kan få det til at lugte bedre
- air cleaner
- at rengørings damerne/mænd skal gøre sig mere umage
- bare der bliver gjort lidt oftere rent
- bedre udluftning
- de skal helt klart være renere & nyere
- at der skal være flere og at vi skal have sådan en som man kan spytte frisk luft ud

Interiør og faciliteter – papir, sæbe, håndklæder, ordentlige vaske, varmt vand og indendørs:

- at der er nok papir til hænderne
- håndklæderne skal skiftes noget mere
- at de skal blive meget pænere, og der skal sæbe og håndklæder ind så man kan bruge det til at tørre hænder
- at vaskene skal være højere
- hvis de fik skiftet vandhanerne og vaskene ud for de er meget gamle
- varmt vand
- at det store drengetoilet var indendørs

Mere private forhold:

- at der burde være flere toiletter hvor man ikke kunne kigge ind
- at der var lydløse vægge
- at man kan låse dem og at man ikke kan kigge under
- båsene burde være højere, så man ikke kan stå på toiletterne og kigger over til hinanden. Det er ubehageligt
- de skal blive større og der skal være sæbe til stede og nøgle hullerne skal blive sådan at ingen kan åbne det
- låsene. Selve toiletterne!
- De skal være mere renlige, der skal være bedre faciliteter, og mulighed for at være i fred på toilettet uden der skal sidde alle mulige og råbe "AAAAAADD han skider!"
- De burde nok være lidt nyere, og renere, og lidt mere private

Males:

- graffitien skal væk!
- at der skal males over graffitien
- males nede i kælderen - hvid så den er mere frisk at komme ned til. Og duftsæber
- det skal males og der skal nye toiletter og ny sæbe og noget parfume

Større og flere:

- de kunne blive større. Eller være andre steder. De ligger simpelthen så dårligt. Der burde være flere, eller et andet sted efter min mening
- der skal ikke være båse men små rum

- de skal være større og der skal være flere
- flere toiletter, større skraldespande på toiletterne

Det hele:

- ALT !
- alt skal rives ned og bygges op igen på ny
- alt skal ændres, toiletterne, dørene, sæben, alt der ude, for det lugter virkelig sygt, som om der er en død kat derude.
- der skal bare totalt nye toiletter
- det skulle bygges fuldstændigt om...
- det hele !!!! :)

Elevernes adfærd:

- altså..... Øhm... Jeg synes at de skal vedligeholdes bedre... Fordi jeg ved jo godt at det er elevernes skyld fordi de ikke "behandler" dem ordentligt
- at der skal være flere regler og folk skal respektere det
- børnene skal lære at lade være med at brokke sig og i stedet tage ansvar og sige at de også selv kan gøre noget bedre. f.eks. ramme toilettet når de benytter det, rydde op efter sig og efterlade det som man selv vil komme ind til det
- eleverne skal blive bedre til at passe på dem
- folk skal styre sig, tage deres papir op og sådan noget, det er jo ikke de voksne eller andre, det er børnene som skal øge deres indsats

Elevernes forslag til forbedring af skolernes toiletforhold rummer de fysiske eller materielle forhold, men mange påpeger også elevernes egen andel i form af ansvarstagen for at holde forholdene pæne.

Elevernes egen adfærd

Vi har også spurgt eleverne i spørgeskemaundersøgelsen til deres egen andel i toiletforholdenes tilstand.

TABEL 6. *Er du selv med til at holde skolens toiletter rene og pæne?*

Altid	Ofte	Nogle gange	Sjældent	Aldrig
22 %	20 %	21 %	11 %	25 %

Som det ses, svarer mere end en tredjedel (36 pct.) af eleverne, at de kun sjældent eller aldrig selv er med til holde skolens toiletter rene og pæne, og 21 pct. svarer nogle gange. Sammenlignet med drengene svarer pigerne, at de oftere er med til at holde toiletterne pæne og rene. En tidligere undersøgelse fra Børnerådet¹¹ viser, at eleverne oplever, at hygiejnen på

¹¹ 'Det er ikke rummet som sådan der er rart – rapport om børns fysiske skolemiljø'. Børnerådet 2000.

skoletoiletterne bliver dårligere i løbet af dagen, hvilket også indikerer, at toiletterne bærer præg af elevernes egen adfærd.

TABEL 7. *Hvad tror du, er mest vigtigt for at ændre toiletternes udseende (du må kun vælge 1)?*

At eleverne bliver bedre til at passe på toiletterne	50 %
Mere rengøring	24 %
Renovering	18 %
Andet	8 %

At eleverne selv spiller en rolle i forhold til toiletforholdene, ses også ved, at halvdelen betragter elevernes egen adfærd som den væsentligste forbedringsmulighed. Der er dog også mange, der mener, at mere rengøring og renovering kan hjælpe på forholdene.

Ser man samtidig på, hvad eleverne har svaret til spørgsmålet om, hvorvidt det er i orden, at toiletterne ser ud, som de gør, vises det, at de elever, der har svaret ja til, at det er i orden, i større omfang end de andre vælger kategorien 'at eleverne bliver bedre til at passe på toiletterne', mens det modsat gælder, at eleverne, der ikke finder toiletforholdene i orden, oftere vælger kategorierne 'mere rengøring' og 'renovering'. Holdningen til at toiletforholdene ikke er i orden, synes således oftest at forekomme dér, hvor toiletterne er mest nedslidte og beskidte.

I forhold til elevernes egen adfærd, rengøring og renovering, så udelukker det ene selvfølgelig ikke det andet, og som nogle af de interviewede elever fortæller, er pæne forhold en vigtig forudsætning for, at eleverne ændrer adfærd:

Alfred: Jeg tror også, at der er mange af dem, der laver hærværk, at de gør det, fordi de (toiletterne) allerede er smadrede, 'Nu er de sådan, hvorfor så ikke bare gøre dem værre'. Hvis de nu var pæne, ville de nok lade være med at smadre dem.

Anna: Jeg tror også, at det har meget at gøre med, at eleverne ikke selv tager ansvar for at få det til at se pænt ud.

Laura: Det har også noget at gøre med, at det er så grimt i forvejen.

Interviewer: Så hvis det var pænere...

Laura: Så ville man tage meget mere ansvar for at få det til at blive ved med at se pænt ud.

Anna: Helt klart.

Metodeappendiks

Den kvantitative del af undersøgelsen

Børnerådet har ved hjælp af skiftende Børne- og Ungepaneler foretaget kvantitative undersøgelser med børn som respondenter siden 1998. Det nuværende panel blev oprettet i sommeren 2006 og bestod på dataindsamlingstidspunktet af knap 1168 børn fra 55 7. klasser. Børnerådet følger dette panel til og med 7. klasse. Danmarks Pædagogiske Universitetsskole (DPU) udtrækker panelklasserne ved simpel randomiseret stikprøve. Panelet udgør et repræsentativt udsnit af børn i 7. klasse.

Panelet besvarer Internetbaserede spørgeskemaer ca. tre gange årligt og bidrager herigennem til at give Børnerådet børnenes perspektiv på forskellige emner. I januar og februar måned 2009 besvarede panelet spørgsmål om skolens toiletforhold¹², og denne rapport er baseret på resultaterne heraf. Børnene benytter sig af et brugernavn, hvorigennem kun én besvarelse er mulig. Det er ikke muligt at identificere de enkelte elever, og deres besvarelser er fuldstændigt anonyme.

Spørgeskemaets kvalitet og relevans er sikret via eksplorative fokusgruppeinterview med 7. klasseelever og en efterfølgende test af skemaet i en hel klasse på en tredje skole.

Data- og tabeloplysninger kan fås ved henvendelse til Børnerådets sekretariat.

Statistiske test

Panelets spørgeskemabesvarelser er bearbejdet statistisk. Sammenhænge er testet ved hjælp af χ^2 eller γ -test, og kun signifikante sammenhænge ($p < 0,05$) indgår i rapporten.

Bortfald og repræsentativitet

620 elever har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 53 pct. En svarprocent på dette lag er desværre ikke usædvanligt i dag, men kan have konsekvenser for undersøgelsens repræsentativitet, hvis bortfaldet er skævt. I en undersøgelse af om bortfaldet er skævt, har det kun været muligt at kontrollere dette med hensyn til køn, da der for det første ikke indgår mange baggrundsoplysninger i denne undersøgelse, og for det andet, da de øvrige spørgsmål, fx spørgsmål om familietype og etnicitet,¹³ er opdelt på anden vis end

¹² I samme spørgeskemaundersøgelse indgik også spørgsmål om elev/lærer-relationen. En separat rapport om dette emne udarbejdes.

¹³ Fx opererer Danmarks Statistik med tre herkomst-kategorier som er baseret på oplysninger om eget og forældres fødeland og statsborgerskab. Det kan oplyses, at i 13 års alderen fordeler herkomstgrupperne 1. januar 2009 sig således: 3 pct. indvandrere, 6 pct. efterkommere og 90 pct. dansk oprindelse. I denne undersøgelse ses en andel på 8 pct., der det meste af tiden i hjemmet taler andet sprog end dansk, mens den dansktalende andel er 92 pct.

Danmarks Statistik. Der viser sig forskel på kønsfordelingen i vores undersøgelse og i populationen i form af, at der er en overrepræsentation af piger. Der er dog tale om en begrænset overrepræsentation – 19 færre piger ville betyde, at der ikke var signifikant kønsforskel. Bortfaldet skyldes i høj grad, at hele klasser ikke har deltaget i undersøgelsen; kun 36 af panelets 55 klasser har deltaget. Inden for de deltagende klasser ses en tilfredsstillende svarprocent på 81 pct. At det relativt set store bortfald hovedsageligt skyldes frafald af hele klasser er med til at styrke undersøgelsens repræsentativitet. Erfaringer fra sidste år tyder på, at frafaldet i mange tilfælde skyldes administrative årsager; at den lærer, som vi har stående som kontaktperson, af den ene eller den anden årsag har været fraværende i perioden omkring undersøgelsen, hvilket har haft som konsekvens, at de pågældende klasser ikke har deltaget.

Ikke alle 620 respondenter har besvaret samtlige spørgsmål i spørgeskemaet, dvs. at der er et partielt bortfald. Ser man bort fra skrivevariable, er det partielle bortfald af begrænset omfang (største bortfald i omegnen af ni pct.). De spørgsmål, der har den største andel af ubesvaret, er placeret sidst i spørgeskemaet, hvilket indikerer, at skemaets længde har været lige det længste

Kvalitativ undersøgelse

Interview

Den kvantitative undersøgelse er suppleret med en kvalitativ del i form af interview med otte 7. klasseelever fra to forskellige skoler. Eleverne blev udvalgt af klassernes lærere, og interviewene foregik som fokusgruppeinterview. Interviewene varede en halv times tid og var semi-strukturerede. Interviewene fokuserede på elevernes opfattelse af skolens toiletfaciliteter samt uddybning af spørgeskemaundersøgelsens resultater. Eleverne er anonymiserede og indgår i rapporten under fiktive navne.¹⁴

Tidligere Børne- og Ungepaneler

Børnerådet har siden 1998 haft tilknyttet skiftende paneler af børn eller unge.

Fra 1998 til 2000 bestod panelet af en række klasser, som vi fulgte fra de gik i 5. klasse til de gik ud af 6. klasse.

Fra 2000 til 2003 bestod panelet af klasser, som vi fulgte, mens de gik i 5., 6. og 7. klasse.

Fra 2003 til 2006 fulgte vi klasser, mens de gik i 7., 8. og 9. klasse.

Panelrapporterne kan bestilles eller downloades fra Børnerådets hjemmeside www.brd.dk

¹⁴ Anna, Laura, Tobias, Mathias, Emilie, Emma, Christoffer og Alfred

Børnerådet

Vesterbrogade 35 A

1620 København V

Tlf: 3378 3300

Fax: 3378 3301

E-mail: brd@brd.dk

www.brd.dk